

Kommunereformen delutredning 1

Kommunestyret i Oppdal har bestemt at fire alternativer skal konsekvensutredes:

- a) Oppdal – Rennebu
- b) Oppdal – Rennebu – Midtre Gauldal
- c) Oppdal – Sunndal
- d) Oppdal fortsetter som egen kommune

I denne delutredningen blir det undersøkt hvor attraktive de fire alternativene er når de blir vurdert opp mot ekspertutvalgets kriterier for god kommunestruktur.

«Grensene passer ikke til de oppgavene kommunene har fått, det næringslivet trenger eller det livet innbyggerne lever»

Innhold

1. Sammendrag og konklusjon	2
2. Utredningsmandat og problemstilling	4
3. Ekspertutvalgets kriterier.....	4
4. Metode.....	8
5. Befolkningsgrunnlag	10
6. Avstander.....	12
7. Organisering av forvaltningen.....	15
8. Pendlingsfrekvens	18
9. Næringsstruktur	20
10. Naturlig kommunesenter	23

1. Sammendrag og konklusjon

Kommunestyret i Oppdal har bestemt at vi skal utrede fire alternativer for ny kommune:

- Alternativ 1: Oppdal – Rennebu
- Alternativ 2: Oppdal – Rennebu – Midtre Gauldal
- Alternativ 3: Oppdal – Sunndal
- Alternativ 4: Oppdal fortsetter som egen kommune

Denne utredningen forsøker å gi svar på følgende problemstilling:

Hvor attraktive er de 4 alternativene når de blir vurdert opp mot ekspertutvalgets kriterier for god kommunestruktur?

Ekspertutvalgets kriterier har blitt operasjonalisert til følgende størrelser med tilhørende vekter:

- ✓ Befolningsgrunnlag (40 %)
- ✓ Avstander (20 %)
- ✓ Organisering av forvaltningen (10 %)
- ✓ Pendlingsfrekvens (10 %)
- ✓ Næringsstruktur (10 %)
- ✓ Naturlig kommunesenter (10 %)

Relevante data for de seks temaene har blitt vurdert på en skala fra 1 til 6 for de fire alternativene.

- 1: Uegnet løsning
- 2: Lite egnet løsning
- 3: I begrenset grad en egnet løsning
- 4: Til en viss grad en egnet løsning
- 5: Godt egnet løsning
- 6: Optimal løsning

Sammendrag av vurderingen av de fire alternativene.

	Vekt	Alt. 1	Alt. 2	Alt. 3	Alt. 4
		Oppdal - Rennebu	Oppdal- Rennebu- Midtre Gauldal	Oppdal- Sunndal	Oppdal alene
Vurderingskriterium					
Befolningsgrunnlag	40 %	3	5	4	2
Avstander	20 %	4	2	2	5
Organisering av forvaltningen	10 %	5	4	2	4
Pendlingsfrekvens	10 %	4	3	2	4
Næringsstruktur	10 %	3	3	4	4
Naturlig kommunesenter	10 %	5	2	2	6
Vektet samlepoeng		3,7	3,6	3,0	3,6

Ingen av de fire alternativene kan sies å ha potensial for å gi god måloppnåelse i forhold til ekspertutvalgets kriterier for fremtidig kommunestruktur. Spennet mellom 3,0 og 3,7 i totalpoeng ligger i intervallet mellom «i begrenset grad» og «til en viss grad» å gi en egnet løsning. Befolningsgrunnlaget og geografiske rammebetingelser setter uansett begrensninger for hvilke fordeler som kan oppnås.

Alternativet Oppdal-Rennebu får et samlepoeng som er marginalt bedre enn de to alternativene Oppdal-Rennebu-Midtre Gauldal og «Oppdal fortsetter som egen kommune». Men forskjellene mellom alle disse tre alternativene er så små at det ikke er mulig å dra en tydelig konklusjon ut fra en så vidt skjønnsmessig poengsetting. Det synes derimot å være grunnlag for å si at alternativet Oppdal-Sunddal vil være mindre attraktivt enn de tre øvrige når man tar utgangspunkt i det ekspertutvalget mener skal vektlegges.

Alternativet **Oppdal-Rennebu** vil gi en kommune med svakere befolkningsgrunnlag enn det ekspertutvalget mener må til. Med drøyt 9.400 innbyggere, - økende til kanskje 10.400 om 20 år, - vil en slik kommune ligge godt under det anbefalte minstenivået på 15-20.000. Avstandene mellom ytterpunktene og til det naturlige kommunesenteret vil være godt overkommelige, og tjenestesamarbeidet som allerede er etablert mellom de to kommunene gjør en slik kommune funksjonell. Selv om de to kommunene er regnet for å utgjøre en felles bo- og arbeidsmarkedsregion, er det i første rekke gjennom en viss innpendling fra Rennebu til Oppdal at en del innbyggerne vil oppnå fordeler med å få samme bosteds- som arbeidskommune. Ut fra eksisterende næringsstruktur er det svake holdepunkt for at Oppdal-Rennebu vil bli en økonomisk solid kommune med mange ben å stå på. For å være en distriktskommune har dette alternativet potensial for å få et tydelig og klart definert sentrum med godt utbygd privat og offentlig tjenestetilbud.

Alternativet **Oppdal-Rennebu-Midtre Gauldal** er det eneste som får et befolkningsgrunnlag på nivå med det som ekspertutvalget anbefaler som minimum. Befolkningsprognosene fra SSB indikerer også at det er dette alternativet som gir størst befolkningsøkning i årene som kommer; fra knapt 15.800 innbyggere i dag til rundt 19.000 om 20 år. Men avstandsulempene vil bli store. 43 % av innbyggerne i den nye kommunen vil få en kjøretid på over 1 time til Støren og tilsvarende må 39 % bruke over 1 time til Oppdal sentrum. Heller ikke pendlingsfrekvens og næringsstruktur gjør det opplagt at det vil bli en funksjonell kommune. Alternativet har svakt potensial for konsensus om et tydelig og enerådende kommunesenter.

Alternativet **Oppdal-Sunddal** vil få et befolkningsgrunnlag på rundt 14.000, - kanskje økende til 15.000 om 20 år. Dette er i minste laget i forhold til hva ekspertutvalget anbefaler, men i seg selv er ikke dette den mest kritiske faktoren. Avstandsulempene fremstår derimot som mer betydelige. Og i kanskje enda større grad vil man støte på utfordringer som følge av at den offentlige forvaltningen mye godt følger fylkesgrensene. Sammenslåing mellom to kommuner på hver sin side av fylkesgrensene vil føre til at den ene må skifte fylkestilhørighet. I et langsiktig perspektiv bør man ikke være altfor opptatt av dagens organisering, men det har likevel vært med på å forme oppdalingenes identitet som trøndere. Ut fra pendlingsfrekvens er det svake holdepunkt for at dette vil gi en funksjonell kommune i bo- og arbeidsmarkedssammenheng. Men i næringssammenheng vil de to kommunene kunne utfylle hverandre og forebygge sårbarhet. Det er svake utsikter til at dette alternativet kan gi konsensus om et tydelig kommunesenter.

Alternativet der **Oppdal fortsetter som egen kommune** har i første rekke den svakheten at man vil mangle det befolkningsgrunnlaget som er nødvendig for å møte fremtidens utfordringer for kommuneforvaltningen. Selv om vi klarer oss greit i dag, vil drøyt 6.800 innbyggere (fremskivingene indikerer 1.000 flere om 20 år) trolig bli for knapt i fremtiden. Bortsett fra dette fremstår Oppdal som en funksjonell kommune. Få innbyggere har avstandsulempen av betydning. Oppdal har en bred næringsmessig spennvidde med lav andel som pendler ut av kommunen. I forhold til innbyggertallet er sentrumsfunksjonene svært godt utbygde, med potensial for å få et enda tydeligere stempel som regionsenter.

Metoden som har blitt benyttet for å rangere alternativene åpner for en *stor grad av skjønn*. Dette gjelder både hvordan ekspertutvalgets kriterier har blitt operasjonalisert, hvordan temaene har blitt vektet, hvilke data som har blitt analysert, og ikke minst hvordan disse har blitt tolket. Med en annen skjønnsanvendelse er det godt mulig å komme frem til andre konklusjoner på samme problemstilling.

2. Utredningsmandat og problemstilling

Kommunestyret i Oppdal behandlet i k-sak 15/1 den 28. januar 2015 saken «kommunereformen – retningsvalg for Oppdal kommune». Følgende ble vedtatt:

1. *I den videre prosessen med kommunereformen skal Oppdal gå videre med fire uprioriterte alternativ som skal konsekvensutredes:*
 - a) *Oppdal - Rennebu*
 - b) *Oppdal - Rennebu - Midtre Gauldal*
 - c) *Oppdal - Sunndal*
 - d) *Oppdal fortsetter som egen kommune*

2. *Konsekvensutredningen skal bestå av følgende delutredninger:*
 - a) *Alternativvurdering i forhold til ekspertutvalgets kriterier for god kommunestruktur*
 - b) *Rapport fra opinionsundersøkelse*
 - c) *Effektiviseringspotensial for kommuneøkonomi og tjenesteyting*
 - d) *Attraktivitet og potensial for å utvikle regionsenteret Oppdal*
 - e) *Effektiviserings- og organiseringsmuligheter i forhold til statlige, fylkeskommunale og interkommunale tjenester, slik som videregående opplæring, politi og vaktdistriktsorganisering, helsetilbud og legevaktorganisering med mer.*

3. *Kommunestyret vil foreta det endelige valget mellom alternativene før sommeren 2016, og legger opp til at prosessen frem til beslutningen skal følge prosjektplanen av 02.01.2015. Ved behov gis formannskapet fullmakt til å foreta mindre vesentlige endringer av prosjektplanen.*

Denne delutredningen tar for seg det første temaet: «*Alternativvurdering i forhold til ekspertutvalgets kriterier for god kommunestruktur.*»

Problemstillingen det blir forsøkt å finne et svar på er følgende:

Hvor attraktive er de 4 alternativene når de blir målt opp mot ekspertutvalgets kriterier for god kommunestruktur?

3. Ekspertutvalgets kriterier

Regjeringen oppnevnte i januar 2014 et ekspertutvalg til å foreslå kriterier som har betydning for oppgaveløsningen i kommunene. Utvalget besto av erfarne forskere og praktikere med innsikt i kommunesektoren. I en rapport som ble avlagt i mars 2014 kom utvalget med forslag til kriterier og prinsipper for en god kommuneinndeling. Kriteriene skal i sum ivareta kommunens fire roller som demokratisk arena, tjenesteyter, samfunnsutvikler og myndighetsutøver. Det ble utformet 10 kriterier som rettet seg mot kommunene:

1. Tilstrekkelig kapasitet	}	Minst 15-20.000 innbyggere	
2. Relevant kompetanse			
3. Tilstrekkelig distanse			
4. Effektiv tjenesteproduksjon			
5. Økonomisk soliditet			
6. Valgfrihet			Mer funksjonelle kommunegrenser
7. Funksjonelle kommunegrenser			
8. Høy politisk deltakelse			Mindre statlig detaljstyring
9. Lokal politisk styring			
10. Lokal identitet			

3.1. Tilstrekkelig kapasitet

Kommunene må ha en tilstrekkelig kapasitet både faglig og administrativt for å kunne løse oppgavene på en effektiv og god måte. Tilstrekkelig kapasitet henger nært sammen med tilgang til relevant kompetanse. Å få én stilling med god fagkompetanse vil ikke gi grunnlaget for et godt fagmiljø. Til det trenger man også kapasitet til å behandle en viss mengde saker, ha god kontroll og oversikt, og til å utvikle fagområdene.

3.2. Relevant kompetanse

I tillegg til tilstrekkelig kapasitet, er også relevant kompetanse avgjørende for å sikre sterke fagmiljøer og en god administrasjon. Dette innebærer også at det må være en bredde i kompetansen. Manglende kapasitet og kompetanse er også fremhevet som utfordringer for at kommunen skal ivareta sine roller som samfunnsutvikler og myndighetsutvikler. Innenfor kommunens rolle som demokratisk arena kan en kommunal administrasjon med kompetanse og kapasitet til å utarbeide gode beslutningsgrunnlag for de folkevalgte bedre den politiske styringen og utnytte det lokalpolitiske styringsrommet. Av hensyn til lokaldemokratisk styring er det avgjørende at kommunen selv kan sikre seg tilstrekkelig kapasitet og kompetanse og ikke er avhengig av samarbeid eller hjelp fra andre.

3.3. Tilstrekkelig distanse

Kommunene må ha en slik størrelse at det er tilstrekkelig distanse mellom saksbehandler og innbyggerne. Dette for å sikre likebehandling og at det ikke tas utenforliggende hensyn i myndighetsutøvelsen, samt at innbyggerne sikres de rettigheter de har etter loven. I tillegg skal habilitetsreglene sikre tilliten til kommunene og beskytte den enkelte saksbehandler mot utidig press.

3.4. Effektiv tjenesteproduksjon

Større kommuner vil legge bedre til rette for økt rammestyring fra statens side, og dermed økt mulighet for å tilpasse tjenestetilbudet til lokale forhold. Større kommuner kan gi bedre utnyttelse av potensielle stordriftsfordeler. Bosettingsmønsteret i kommunen og hensynet til innbyggernes ønske om nærhet til tjenestene kan gjøre det vanskelig å hente ut stordriftsfordeler på alle tjenester i kommunen. Men det vil trolig være effektivitetsgevinster på enkelte områder - slik som i den overordnede styringen og planleggingen i sektoren.

3.5. Økonomisk soliditet

En viktig forutsetning for at kommunene skal kunne tilby sine innbyggere gode velferdstjenester er at kommunene har god kontroll på økonomien og kan håndtere uforutsette hendelser. Kommuner med sunn økonomi og som sørger for å ha et økonomisk handlingsrom, kan i større grad håndtere uforutsette hendelser uten at det får direkte konsekvenser for tjenestetilbudet til innbyggerne. Små kommuner er mer sårbare enn større kommuner i slike situasjoner, fordi de har et mindre budsjett å omdisponere innenfor.

3.6. Valgfrihet

Innbyggerne vil i større grad kreve flere valgalternativer innenfor tjenestene. Større kommuner kan tilby en større bredde i tilbudet til sine innbyggere, som vil være vanskelig å tilby i små kommuner.

3.7. Funksjonelle samfunnsutviklingsområder

Kommunene må ha en inndeling som er mest mulig funksjonell for de områder det er nødvendig å se i sammenheng for å sikre helhetlige løsninger, særlig på areal- og transportområdet. De siste tiårene har det vært en vedvarende regional integrasjon gjennom pendling og tettstedsutvikling, slik at kommunene i stadig mindre grad utgjør en funksjonell enhet. Denne utviklingen vil fortsette. Særlig i byområder gjør behovet for mer funksjonelle samfunnsutviklingsområder at kommunene bør vurdere sammenslåing. Erfaring tilsier at kommunene hver for seg har sterke insentiver for å ivareta egne behov og at de felles løsningene ikke blir optimale, verken i planleggingen eller i implementeringen av planene. I mindre sentrale strøk vil kriterier som kapasitet og kompetanse om samfunnsutvikling være viktigere når kommunesammenslåing skal vurderes.

3.8. Høy politisk deltakelse

Det er viktig å ha et aktivt lokaldemokrati med valgmuligheter både i forbindelse med stemmegivningen og at innbyggerne har mulighet til å få sin stemme hørt mellom valgene. Større kommuner legger i dag i større grad til rette for deltakelse mellom valgene, og de har oftere ulike former for medvirkningsorgan. På noen indikatorer scorer de minste kommunene høyest - valgdeltakelsen ved lokalvalg er størst i de minste kommunene og flere innbyggere i små kommuner har vært i kontakt med ordfører enn i større kommuner. Men analyser viser at for noen av disse indikatorene har resultatet mer å gjøre med kjennetegn ved innbyggerne enn at kommune er liten.

3.9. Lokal politisk styring

Det er avgjørende for lokal politisk styring at den kommunale administrasjonen har nødvendig kompetanse og kapasitet til å utarbeide gode beslutningsgrunnlag for de folkevalgte. Kommunene bør ha mulighet for en hensiktsmessig lokal organisering og prioritering, og ikke være nødt til å organisere sin tjenesteproduksjon i interkommunale ordninger for å levere lovpålagte velferdstjenester.

3.10. Lokal identitet

Det er etter utvalgets vurdering to dimensjoner som spiller inn på dette området, og som kommunene bør vurdere i spørsmålet om sammenslåing: Opplevd tilknytning til et område og felles identitet med andre områder. Antakelsen om at noe av dagens nærhet vil forsvinne ved større kommuner, enten det gjelder til kommunehuset, lokalpolitikere eller tjenester, vil med stor sannsynlighet bli opplevd som problematisk og utfordrende av de berørte innbyggerne. En slik opplevelse vil kunne bli forsterket dersom dagens politiske og administrative system ikke tilpasses nye forutsetninger. Resultatet vil kunne bli et svekket lokalt demokrati. Utvalget tar også som utgangspunkt at det vil være lettere å gjennomføre sammenslåinger med kommuner som i stor grad opplever å ha interkommunal identitet, enn mellom kommuner som ikke har det.

3.11 Ekspertutvalgets sammenfattende anbefalinger

På bakgrunn av kriteriene og gjennomgangen av faglitteratur i utvalgets rapport ga ekspertutvalget følgende anbefalinger om en god oppgaveløsning:

Kommunene bør ha minst 15 000–20 000 innbyggere for å sikre en god oppgaveløsning

Gjennomgangen viser at fagmiljøene i de minste kommunene må styrkes for å oppnå tilstrekkelig kvalitet i oppgaveløsningen. For stor ulikhet i hvor gode fagmiljøene er i de ulike kommunene gjør at det blir stor variasjon når det gjelder kvaliteten på de tjenestene innbyggerne i dag mottar. Større kommuner vil redusere konsekvensene av tilfeldige svingninger i innbyggernes etterspørsel, samt ustabilitet eller tilfeldige variasjoner i fagmiljøenes kompetanse. Fagmiljøer med tilstrekkelig kapasitet og relevant kompetanse er nødvendig for å ivareta oppgavene innen alle kommunenes fire roller. Særlig de spesialiserte oppgavene innenfor barnevern, PPT og helse trekker i retning av kommuner med 10 000 innbyggere. Kapasiteten innen arealplanlegging trekker i retning av en størrelse på 10–20 000. HOD mener arbeidet med miljørettet helsevern krever et befolkningsgrunnlag på 20 000. For kombinerte legevakter og kommunale akutte døgnenheter ifm samhandlingsreformen, bør minimumsstørrelsen på trolig være mellom 15 000 og 30 000

innbyggere. Driften av større tjenester som grunnskole og pleie og omsorg kan være effektiv ved et lavere innbyggertall. Utvalget er imidlertid av den oppfatning at minstestørrelsen vil være fordelaktig for kvalitetsutviklingen i disse tjenestene. Samlet sett er det utvalgets oppfatning at en kommunestruktur med en minstestørrelse på 15 000–20 000 innbyggere vil gi kommuner som kan løse dagens oppgaver og utvikle de på en god måte for sine innbyggere, lokalsamfunnet og næringslivet.

2. Kommunestrukturen bør i større grad nærme seg funksjonelle samfunnsutviklingsområder

De fleste funksjonelle samfunnsutviklingsområder dekker i dag flere kommuner. I byområder skaper kommunestrukturen særskilte utfordringer som gir grunnlag for å anbefale kommunesammenslåinger, selv med kommuner som oppfyller en minstestørrelse på 15 000 - 20 000 innbyggere. Byområdene favner om flere kommuner, der innbyggere og næringsliv lever sine daglige liv og opererer på tvers av kommunegrenser. Dette gjør at kommunens administrative grenser i liten grad sammenfaller med det funksjonelle området det er nødvendig å se i sammenheng.

Flerkommunale byområder skaper utfordringer for ivaretagelse av alle kommunens fire roller. I rapporten er særlig utfordringer for ivaretagelse av samfunnsutviklingsrollen gjennom helhetlige areal- og transportløsninger fremhevet. Her pågår det et utstrakt samarbeid i mange byområder, men erfaringene viser at fordeling av kostnader og gevinster ved befolknings- og næringsutvikling skaper konkurranse og uenighet mellom kommunene. Dette fører til lange prosesser med forsinkede og dårligere løsninger. Dette gjelder både i selve planleggingsfasen, men også i implementeringen av eventuelle regionale eller interkommunale plansamarbeid. I plansamarbeid skal hvert kommunestyre treffe endelig planvedtak for sitt område og vedtakene kan implementeres på ulikt vis.

3. Staten bør redusere detaljstyringen og ordninger for politisk deltakelse bør videreutvikles for å sikre gode og slagkraftige demokratiske arenaer

Ulike indikatorer peker i litt ulik retning når det gjelder kommunestørrelse og demokratiske verdier. Innbyggerne i små kommuner har mer tillit til lokalpolitikere, større forståelse av lokalpolitikken og en større vilje til å ta på seg politiske verv enn innbyggerne i store kommuner. Deltakelsen mellom valg ser ut til å være størst blant innbyggerne i store kommuner. Større kommuner legger i større grad til rette for deltakelse mellom valgene, og har oftere ulike medvirkningsordninger. I tillegg stiller flere partier til valg i de største kommunene.

Lokalpolitikernes arbeidsbetingelser og folkevalgtrolle må styrkes og videreutvikles i en større kommune. En god folkevalgtopplæring med vekt på blant annet hvordan ta vare på og utnytte det utvidete politiske handlingsrommet, er viktig. Det administrative apparatet i en større kommune vil også få økt kapasitet og en bredere kompetanse som kan forberede politiske saker på en bedre måte. Ved store avstander innenfor den nye kommunen kan det legges til rette for lokal deltakelse ved å opprette lokalutvalg /bydelsutvalg.

Innbyggerhøringer og medvirkningsordninger er etablerte ordninger med muligheter for videreutvikling, med sikte på å gi innbyggerne påvirkningsmuligheter.

For at lokaldemokratiet skal bli mer slagkraftig må den statlige styringen reduseres og baseres på juridisk og økonomisk rammestyring.

Utvalget ser at det for kommuner med svært store avstander vil kunne bli en utfordring for politisk representativitet i kommunale organ og for politisk deltakelse generelt. Dette vil etter utvalgets oppfatning først og fremst kunne gjelde deler av Finnmark. Utvalget mener at også disse kommunene må foreta en gjennomgang av de enkelte kriteriene. En god oppgaveløsning må ses opp mot ulempene avstander vil gi for demokratiet. I en avveining må svakere politisk deltakelse og representativitet vurderes opp mot demokratiske ulemper knyttet til omfattende interkommunalt samarbeid.

4. Metode

4.1 Operasjonalisering av ekspertutvalgets kriterier

For at kriteriene fra ekspertutvalget skal kunne brukes som vurderingskriterier for å rangere de 4 alternativene, må de gjøres målbare. De må *operasjonaliseres* til vurderingskriterier som det er mulig å finne data for. Fordi mange av ekspertutvalgets kriterier kan sammenfattes til ett og samme vurderingskriterium (eksempelvis befolkningsgrunnlag), har det ikke vært hensiktsmessig å lete etter vurderingskriterier som gir et 1:1-forhold til ekspertutvalgets 10-punktliste. I stedet er det søkt etter vurderingskriterier som det både er mulig å finne data for, og som samlet sett gir et best mulig bilde i forhold til ekspertutvalgets kriterier.

Vurderingskriterium	Vekt	Kriterier fra ekspertutvalget som fanges opp
Befolkningsgrunnlag	40 %	Tilstrekkelig kapasitet
		Relevant kompetanse
		Tilstrekkelig distanse
		Effektiv tjenesteproduksjon
		Økonomisk soliditet
		Valgfrihet
		Lokal politisk styring
Avstander	20 %	Effektiv tjenesteproduksjon
		Valgfrihet
		Funksjonelle samfunnsutviklingsområder
		Lokal identitet
Organisering av forvaltningen	10 %	Funksjonelle samfunnsutviklingsområder
		Lokal identitet
Pendlingsfrekvens	10 %	Funksjonelle samfunnsutviklingsområder
		Lokal identitet
Næringsstruktur	10 %	Økonomisk soliditet
		Funksjonelle samfunnsutviklingsområder
Naturlig kommunesenter	10 %	Relevant kompetanse
		Effektiv tjenesteproduksjon
		Funksjonelle samfunnsutviklingsområder

Befolkningsgrunnlaget fremstår som det viktigste vurderingskriteriet i ekspertutvalgets anbefalinger. Utvalget mener at et befolkningsgrunnlag på 15-20.000 er et minimum for å sikre en god oppgaveløsning. Fagmiljøenes løsningsvegne både hva kapasitet og kompetanse angår står i nært forhold til befolkningsgrunnlaget. Kommuner med lavere innbyggertall enn anbefalingen vil med fremtidens kommunale oppgaveansvar få utfordringer innen flere fagfelt. Befolkningsrike kommuner legger bedre til rette for en forvaltningsmessig distanse mellom saksbehandler og innbygger. Opp til et visst nivå er det stordriftsfordeler knyttet til kommunal tjenesteproduksjon, og det er lettere å bygge opp en økonomisk soliditet med mindre sårbarhet. Befolkningsrike kommuner har større mulighet til å gi innbyggerne valgfrihet, og kommunen blir i stand til å ta på seg oppgaver som utvider rommet for lokal politisk styring.

Befolkningsgrunnlaget er et så vidt viktig vurderingskriterium at det er tillagt 40 % vekt under sammenstillingene.

Avstander innad i kommunen gir indikasjoner på ulempene ved en geografisk stor kommune. Store deler av kommunal tjenesteproduksjon må også i fremtiden lokaliseres i nærheten av innbyggernes bosted uavhengig av kommunens innbyggertall. En kommune med lange avstander og spredt bosetning er ikke uten videre hverken funksjonell eller økonomisk effektiv selv om befolkningsgrunnlaget er stort. Distansene begrenser innbyggernes

reelle valgfrihet, og sier også noe om grunnlaget for å få en kommune som innbyggerne identifiserer seg med. Selv om nye kommunikasjonsløsninger avdemper ulempene med store avstander, er de likevel et så vidt betydelig vurderingskriterium at det er tillagt 20 % vekt i sammenstillingene.

Dagens **organisering av forvaltningen** i form av kommunegrenser, fylkesgrenser, etablerte kommunesamarbeid og regioninndelingen for annen offentlig tjenesteyting har blitt utviklet som følge av geografiske forutsetninger og hva som over tid har blitt betraktet som funksjonelt. Sett i et fremtidig 50-årsperspektiv bør ikke dagens organisasjonsløsninger i seg selv være en avgjørende faktor, men løsningene som har blitt utviklet over tid gir en pekepinn om hva som er gitt av ytre faktorer. Dagens organisering har stor betydning for hvilke geografiske enheter innbyggerne identifiserer seg med. Fylkesgrensene har vært avgjørende for at oppdalingen oppfatter seg som trøndere. Å slå sammen kommuner som ligger på hver sin side av fylkesgrensene skaper dermed ikke bare utfordringer i form av at den ene kommunen må skifte fylkestilhørighet, og at innbyggerne må forholde seg til en ny regional tilknytning. For i tillegg vil mange oppfatte det som et brudd i forhold til hvilket geografisk område de identifiserer seg med.

Kriteriet er tillagt 10 % vekt.

Pendlingsfrekvensen er en god indikator for inndelingen i bo- og arbeidsmarkedsregioner. En funksjonell kommuneinndeling innebærer at innbyggerne bør bo og arbeide innen samme kommune. En utstrakt pendlingsfrekvens mellom to kommuner vil over tid også utvikle en felles identitet som reduserer hindringene for en kommunesammenslåing. Dette kriteriet er vektlagt med 10 %.

Næringsstrukturen gir en pekepinn på hvor sårbar en kommune er i forhold til endringer i rammebetingelsene for næringslivet. Med en ensidig næringsstruktur knyttet opp mot hjørnesteinsbedrifter er lokalsamfunnet i større grad prisgitt ytre faktorer enn i kommuner med en mer balansert næringsstruktur. Ved siden av at næringsstrukturen dermed sier noe om grunnlaget for kommunens økonomiske soliditet, vil en kommune med stor næringsmessig spennvidde gi et mer attraktivt og funksjonelt arbeidsmarked. Kriteriet er vektlagt med 10 %.

Kommuner med et **naturlig kommunesenter** har større vekstkraft enn kommuner som ligger i strid med seg selv om hvor sentrumsfunksjonene skal lokaliseres. Det er i kommuner hvor man har tydelige region- eller bysentra at befolkningsveksten har skjedd. Kommuner som mangler slike funksjoner har gjennomgående blitt tappet for innbyggere. Et naturlig kommunesenter dreier seg ikke bare om hvor det kommunale administrasjonssenteret skal ligge, men også hvordan arealplanleggingen legger til rette for lokalisering av andre offentlige og private tilbud. En kommune hvor sentrumsfunksjonene ligger geografisk nær midtpunktet har bedre forutsetninger for å skape et klart definert kommunesenter enn i kommuner der slike funksjoner er lokalisert i ytterkanten. Ved sammenslåing av to kommuner som har noenlunde likeverdige utbygde sentra vil det bli utfordrende å få konsensus om å satse på det ene. En kommunesammenslåing som ender opp med et utydelig definert kommunesenter vil ikke være optimalt. Dette vurderingskriteriet er tillagt 10 % vekt.

4.2 Poengskala

For hvert vurderingskriterium er det for de 4 ulike alternativene for ny kommune satt et poeng på skalaen 1-6, hvor egnetheten som ny kommune har blitt vurdert. Bruken av skalaen må tolkes slik:

- 1: Uegnet løsning
- 2: Lite egnet løsning
- 3: I begrenset grad en egnet løsning
- 4: Til en viss grad en egnet løsning
- 5: Godt egnet løsning
- 6: Optimal løsning

5. Befolkningsgrunnlag

Som datagrunnlag har SSB sin befolkningsframskriving fra juni 2014 blitt benyttet. SSB lager framskrivinger med ulike alternativ for fruktbarhet, dødelighet, levealder og flytting. Vi har valgt å bruke middelalternativet for alle variablene, og å benytte de faktiske folketallene 1. januar 2015 og fremskrevne tall for 2025 og 2035.

SSB's befolkningsframskriving, alternativ MMMM

	2015	2025	2035	Endring 2015-2035
Sunndal	7 155	7 135	7 229	1,0 %
Oppdal	6 852	7 356	7 792	13,7 %
Rennebu	2 567	2 561	2 585	0,7 %
Midtre Gauldal	6 366	7 685	8 639	35,7 %

Framskrivingene indikerer at Sunndal og Rennebu bare får marginal befolkningsvekst de neste 20 årene. For Oppdal er det indikert en befolkning på knapt 7.800 innbyggere i 2035, noe som utgjør en vekst i løpet av de neste 20 årene på 13,7 %. For Midtre Gauldal indikeres det en relativt kraftig vekst (35,7 %).

Det er ikke gitt at befolkningstallet i sammenslåtte kommuner vil sammenfalle med summen av de kommunevise framskrivingene til SSB. Det kan tenkes at kommunesammenslåinger i seg selv vil generere tilflytning fordi kommunen blir mer attraktiv. I så fall er veksten for små kommuner som blir stående igjen alene overvurdert. I mangel på annet datagrunnlag er framskrivingene for de 4 alternativene tallfestet som summen av de kommunevise framskrivingene.

Alternativ	2015	2025	2035	Endring 2015-2035
1. Oppdal-Rennebu	9 419	9 917	10 377	10,2 %
2. Oppdal-Rennebu-Midtre Gauldal	15 785	17 602	19 016	20,5 %
3. Oppdal-Sunndal	14 007	14 491	15 021	7,2 %
4. Oppdal alene	6 852	7 356	7 792	13,7 %

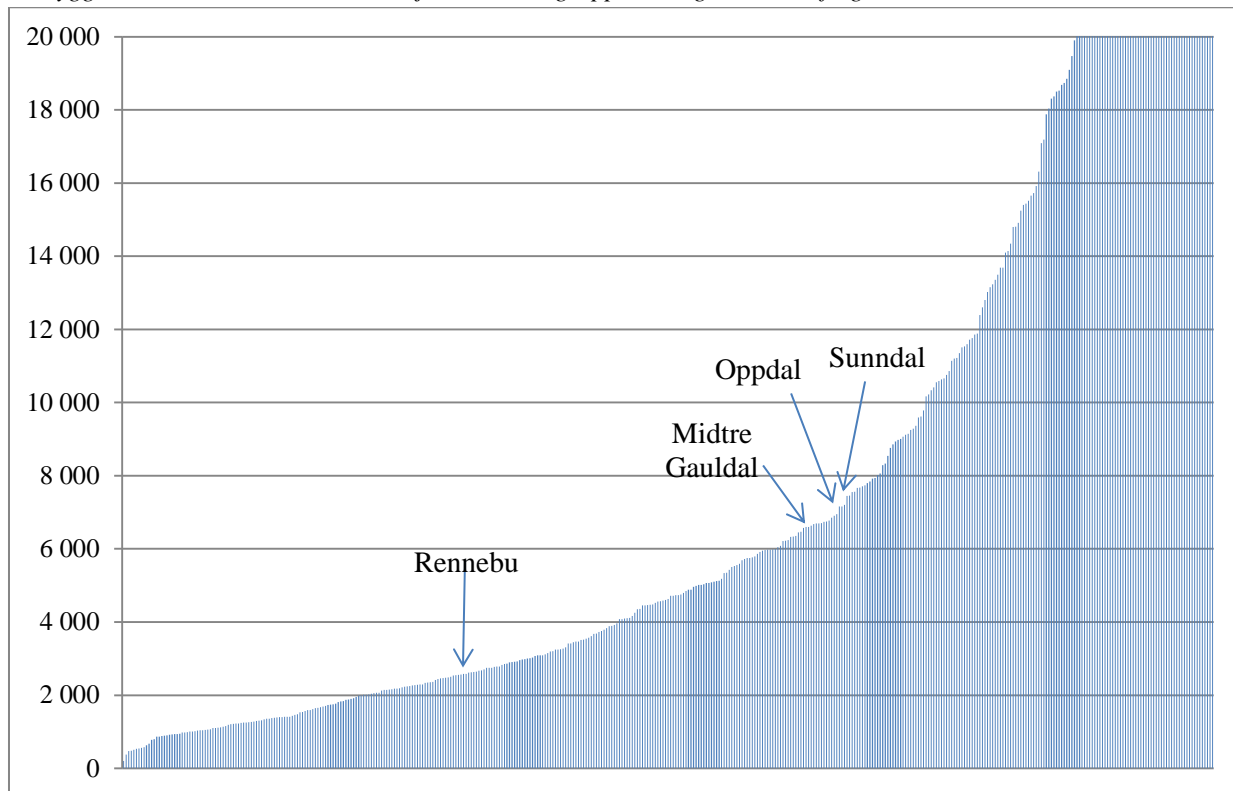
I dag er det bare alternativet Oppdal-Rennebu-Midtre Gauldal som kommer over 15.000 innbyggere, og som isolert sett oppfyller ekspertutvalget sitt befolkningskriterium. Gitt at man stoler på SSB sine prognoser er det samtidig denne løsningen som vil gi den største prosentvise befolkningsveksten de neste 20 årene.

Ekspertutvalgets anbefaling om minimumsstørrelse på 15-20.000 innbyggere vil, - i tilfelle det blir tatt til følge, - innebære en radikal reduksjon i antallet kommuner. I dag er det 54 kommuner som har over 20.000 innbyggere (13 % av norske kommuner) og 76 som har over 15.000 (18 %). Gjennomsnittsstørrelsen (eksklusiv Oslo) er på 10.580 innbyggere. Gjennomsnittet er i denne sammenhengen en lite meningsfull størrelse. Det er mer beskrivende å se på *medianverdien*, - innbyggertallet for den midterste kommunen med hensyn til folketall. Medianverdien for norske kommuner eksklusiv Oslo er på 4.630 innbyggere.

	Antall kommuner som er mindre enn seg selv
Rennebu	132 (31 % av norske kommuner)
Midtre Gauldal	262 (61 % av norske kommuner)
Oppdal	277 (65 % av norske kommuner)
Sunndal	281 (66 % av norske kommuner)

Av de 4 kommunene er det bare Rennebu som har færre innbyggere enn en norsk middelkommune. Men likevel har nesten tredjeparten av kommunene færre innbyggere enn Rennebu. Nesten 2/3 av norske kommuner har færre innbyggere enn Oppdal.

Innbyggertallet i norske kommuner 1. januar 2015 gruppert i stigende rekkefølge.

Ekspertutvalgets hovedpoeng med mer befolkningsrike kommuner er å sikre kvaliteten på tjenesteutøvingen. Fagmiljøene i små kommuner har ikke forutsetningene på sin side hverken kompetanse- eller kapasitetsmessig, og det er lett for å oppstå habilitetsproblem. Men ekspertutvalget skiller mellom hvilke fagmiljø det gjelder. Det er gjennomgående for de mer spesialiserte oppgavene at disse utfordringene er fremtredende. Arealplanlegging, miljørettet helsevern og legevakt i kombinasjon med akutt døgnopphold trekkes spesielt frem. Men også for barnevern, PPT og helse er det etter utvalgets oppfatning svært problematisk med kommuner under 10.000 innbyggere. For hovedvekten av de kommunale tjenestene, - barnehage, grunnskole og omsorg, - har ikke ekspertutvalget vært like kategoriske i sine analyser.

Kommunereformen skal rigge norske kommuner for de neste 50 årene, hvor det skal tas høyde for at nye oppgaver blir tilført. Det blir dermed for snevert bare å se på dagens oppgaveløsning. De nye oppgavene vil i hovedsak dreie seg om spesialiserte områder, og drar dermed i retning av større kommuner. Dette bærer oversikten over aktuelle nye oppgaver bud om, slik de ble lagt frem i Stortingsmelding nr 14 (2014-2015). Hver for seg er de aktuelle nye oppgavene av heller bagatellmessig omfang, og selv om alle blir omfattet av den kommunale porteføljen vil andelen årsverk innen spesialiserte oppgaver som tilsier kommuner på 15-20.000 innbyggere neppe overstige 10 %. Det er ikke opplagt at kommunestrukturen skal tilpasses behovene for 10 % av tjenestene i stedet for de resterende 90 %.

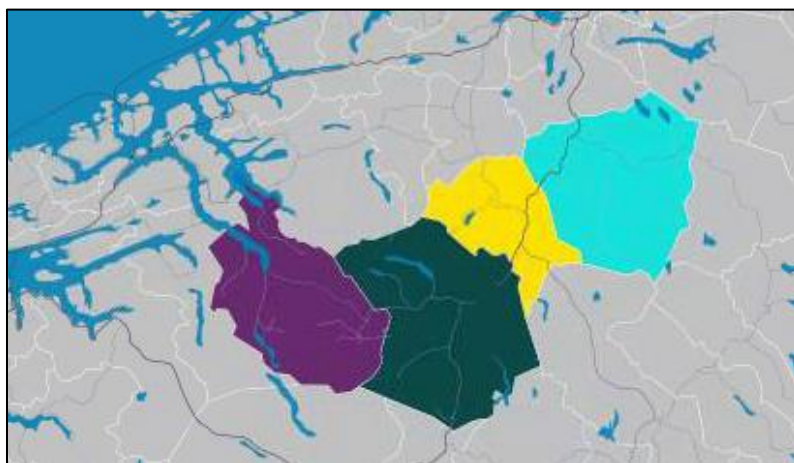
Norske kommuner kan altså løse hovedvekten av dagens oppgaver på en god måte med et lavere folketall enn det anbefalingen tilsier. Med unntak for Rennebu har de berørte kommunene et større innbyggertall enn den norske middelkommunen. Disse to forholdene tilsier at man ikke bør vurdere 15-20.000 innbyggere som en absolutt størrelse hvor alternativ som ligger under grensen blir ansett som uegnet. På den andre siden er ikke alle stordriftsfordeler uttømt ved 20.000 innbyggere. Selv om de 4 alternativene vil gi markerte forskjeller i innbyggertall, er det etter denne vurderingen ikke riktig å benytte ytterpunktene av skalaen når alternativene vurderes.

Kommunereformen – delutredning 1

På poengskalaen 1-6 har de 4 alternativene blitt vurdert slik på kriteriet for innbyggertall:

Alternativ	Poeng
Alternativ 1: Oppdal - Rennebu	3
Alternativ 2: Oppdal – Rennebu – Midtre Gauldal	5
Alternativ 3: Oppdal - Sunndal	4
Alternativ 4: Oppdal alene	2

6. Avstander

I norsk sammenheng har de 4 kommunene hver for seg stort areal og lav befolkningstetthet. Mens medianen for norske kommuner (eksklusiv Oslo) ligger på 8,7 innbyggere pr kvadratkilometer, ligger de 4 kommunene i spennet 2,7-4,2. Det er ikke så store forskjeller mellom kommunen med lavest befolkningstetthet (Rennebu) og den med høyeste (Sunndal).

	Areal (km ²)	Innbyggere pr km ²
Sunndal	1 713	4,2
Oppdal	2 274	3,0
Rennebu	948	2,7
Midtre Gauldal	1 861	3,4
<i>memo:</i>		
Gjennomsnitt for norske kommuner	757	52,5
Median for norske kommuner	474	8,7

De 4 kommunene har store ubebodde fjellområder, slik at arealet ikke uten videre kan brukes som indikator for avstandsurempene. I tillegg vil godt utbygde kommunikasjonsårer langs de bosatte dalførene gi lavere reisetid enn hva kommunearealet skulle tilsi.

I inntektssystemet for kommunene blir det kompensert for avstandsulempen gjennom en indikator for beregnede reiseavstander for innbyggerne. Ved å beregne avstander til sonesenter og til senter i nærmeste nabokrets innen sonen gis det et teoretisk anslag over distansene som innbyggerne i gjennomsnitt må tilbakelegge for sine daglige gjøremål. Beregningene er egnet til å sammenligne de 4 kommunene med hensyn til avstandsulempen.

Kommunereformen – delutredning 1

Kilde: Inntektssystemet for kommunene 2015

	Avstand til sonesenter (km)	Avstand til nabokrets (km)
Sunndal	9,0	2,5
Oppdal	4,1	2,4
Rennebu	9,2	5,8
Midtre Gauldal	16,6	3,4

Oppdal er den av de 4 kommunene som etter modellberegningene fremstår med de minste avstandsurempene. Stor andel av befolkningen bor i Oppdal sentrum, mens resten av bosetningen er sentrert rundt to akser. Spesielt Rennebu og Midtre Gauldal har en mer spredt bosetning, og inntektssystemets kriterieverdier indikerer at disse to kommunene har de største avstandsutfordringene. Dette samsvarer med de mer praktisk orienterte oppfatningene. Oppslag på Statens Vegvesen sin portal for beregning av reisetid gir noen indikasjoner på avstandsurempene for de 4 kommunene med dagens grenser:

Kilde: Visveg.vegvesen.no

	Avstand (km)	Kjøretid (minutt)
<i>Sunndal</i>		
Ålvund – Gjøra	54	50
Øksendalsøra – Gjøra	43	40
Ålvund - kommunesenter	21	20
Gjøra - kommunesenter	34	32
Øksendalsøra - kommunesenter	10	10
<i>Oppdal:</i>		
Lønset – Fagerhaug	34	34
Lønset – Engan	35	38
Fagerhaug – Engan	27	29
Lønset - kommunesenter	21	21
Fagerhaug - kommunesenter	13	13
Engan - kommunesenter	14	17
<i>Rennebu:</i>		
Innset – Grindal	39	40
Innset - kommunesenter	16	17
Nerskogen - kommunesenter	31	31
Grindal – kommunesenter	23	24
<i>Midtre Gauldal:</i>		
Soknedal – Singsås	42	43
Soknedal - kommunesenter	13	14
Singsås - kommunesenter	30	33
Budal – kommunesenter	30	30

Ulempene med de oppgitte avstandene må vurderes opp mot hvor stor andel av innbyggerne som bor utenfor tettsteder og som dermed rammes av de indikerte reisetidene. Etter SSB's definisjon er et tettsted en hussamling med minst 200 innbyggere med maksimalt 50 meter mellom husene.

Kilde: SSB

	Andel av innbyggerne bosatt i tettsteder
Sunndal	67 %
Oppdal	60 %
Rennebu	36 %
Midtre Gauldal	42 %

Kommunereformen – delutredning 1

Det samlede inntrykket etter denne datagjennomgangen er at avstandsulempene med dagens kommunegrenser er større i Rennebu og Midtre Gauldal enn i Sunndal og Oppdal. Likevel er det bare et fåtall av innbyggerne i de fire kommunene som har lengre reisetid til dagens kommunesentre enn 30-35 minutter.

Alt 1: Oppdal – Rennebu. Kjøretid i antall minutt til aktuelle kommunesentre. Kilde: visveg.vegvesen.no

	Oppdal sentrum	Berkåk
Lønset	21	56
Engan	17	51
Oppdal sentrum		35
Fagerhaug	13	24
Innset	27	17
Berkåk	35	
Nerskogen	29	31
Grindal	56	24

Selv om Oppdal sentrum må betraktes som det mest aktuelle kommunesenteret for dette alternativet, er også kjøretiden til Berkåk oppgitt. Fra ingen av de angitte stedene blir kjøretiden over 1 time. Selv om man tar med husstander som har ytterligere distanse å tilbakelegge, vil bare et fåtall husstander få kjøretid over 1 time uavhengig av om det kjøres til Oppdal sentrum eller Berkåk.

Alt 2: Oppdal – Rennebu – Midtre Gauldal. Kjøretid i antall minutt til aktuelle kommunesentre. Kilde: visveg.vegvesen.no

	Oppdal sentrum	Berkåk	Støren
Lønset	21	56	88
Engan	17	51	83
Oppdal sentrum		35	67
Fagerhaug	13	24	56
Innset	27	17	49
Berkåk	35		33
Nerskogen	29	31	62
Grindal	56	24	55
Soknedal	53	20	14
Budal	78	45	30
Støren	67	33	
Singsås	97	63	33

Bare et fåtall husstander vil få kjøretid på over 1 time dersom Berkåk blir kommunesenter. Berkåk vil ligge geografisk nært midtpunktet av kommunen, og avstandsulempene blir dermed mer likelig fordelt mellom innbyggerne enn når man ser på de to andre lokaliseringene.

Uansett om Oppdal sentrum eller Støren blir kommunesenter vil en stor andel av befolkningen i den nye kommunen få en betydelig avstandsulempe. Man merker seg også at noen husstander vil få over 1 ½ times kjøretid til kommunesenteret. Anslagsvis 43 % av innbyggerne vil få en kjøretid på over 1 time dersom Støren blir kommunesenter, og 39 % dersom det blir Oppdal sentrum. Etersom befolkningsprognosene tyder på at Midtre Gauldal vi få større vekst enn Oppdal, er det grunn til å tro at denne andelen etter hvert vil utjevne seg til å bli om lag like stor. Kjøretiden er beregnet ut fra dagens fartsgrenser. Ved utbedring av E6 er det potensial for at kjøretiden kan reduseres noe i forhold til hva som er angitt.

Kommunereformen – delutredning 1

Alt 3: Oppdal – Sunndal. Kjøretid i antall minutt til aktuelle kommunesentre. Kilde: visveg.vegvesen.no

	Oppdal sentrum	Sunndalsøra
Engan	17	82
Fagerhaug	13	78
Oppdal sentrum		65
Lønset	21	45
Gjøra	34	32
Sunndalsøra	65	
Øksendalsøra	74	10
Ålvund	83	20

Uavhengig av om Oppdal sentrum eller Sunndalsøra blir kommunesenter vil en stor andel av innbyggerne få en betydelig reisetid. Kjøretider på over 1 time vil omfatte rundt 45 % av innbyggerne, og likegyldig av hvilket kommunesenter som velges vil nesten halvparten av innbyggerne få kjøretid på over 45 minutter. Husstandene med de lengste avstandene vil oppleve kjøretider på 1 ½ time til kommunesenteret.

Alt 4: Oppdal alene. Kjøretid i antall minutt til kommunesenteret. Kilde: visveg.vegvesen.no

	Oppdal sentrum
Engan	17
Fagerhaug	13
Oppdal sentrum	
Lønset	21
Storlia	42
Skardalen	28

Til tross for at Oppdal er en vidstrakt kommune er avstanden til kommunesenteret godt overkommelig for alle husstander. Ingen husstander har beregnet kjøretid over 45 minutter. Andelen av befolkningen som har under 15 minutters kjøretid til kommunesenteret utgjør anslagsvis hele 94 %.

På poengskalaen 1-6 har de 4 alternativene blitt vurdert slik på kriteriet for avstander:

Alternativ	Poeng
Alternativ 1: Oppdal - Rennebu	4
Alternativ 2: Oppdal – Rennebu – Midtre Gauldal	2
Alternativ 3: Oppdal - Sunndal	2
Alternativ 4: Oppdal alene	5

7. Organisering av forvaltningen

Fylkeskommunen

Sunndal kommune ligger i Møre og Romsdal fylke, mens de 3 øvrige kommunene ligger i Sør-Trøndelag. Fylkesgrensene kan ikke krysse en kommune, så dersom to kommuner på hver sin side av grensen skal slås sammen må fylkesgrensene endres. Innbyggerne i én av kommunene vil få ny fylkestilhørighet. Det er i første rekke innen videregående opplæring at fylkeskommunale tjenestene berører innbyggerne direkte. Øvrige fylkeskommunale oppgaver av betydning har stort sett forvaltningspreg, hvor lokalisering har mindre betydning. Med unntak for landslinjer er opptakene til de videregående skolene samordnet fylkesvis. Ungdom med rett til videregående utdanning vil få tilbud om skoleplass andre steder i fylket dersom nærskolen mangler linjetilbud

eller kapasitet. Dersom Oppdal og Sunndal slås sammen og fylkesgrensene flyttes østover slik at Oppdal blir omfattet av Møre og Romsdal, får det konsekvenser for ungdom som ikke får tilbud ved Oppdal videregående skole. De vil bli henvist til skoler i Møre og Romsdal. Kommunikasjonstilbudet vil kunne bli opplevd som dårligere enn i dag, ettersom de ikke kan reise med tog.

Fylkesadministrasjonen for Sør-Trøndelag holder til i Trondheim, og Molde er administrasjonssted for Møre og Romsdal. Innbyggernes behov for fysisk å oppsøke fylkesadministrasjonen er marginal. For representanter i fylkestinget og fylkeskommunale utvalg er reisetiden mer relevant, og det samme gjelder møtevirksomhet mellom kommunal og fylkeskommunal administrasjon. Kjøretiden fra Oppdal til Trondheim er beregnet til 1 time og 54 minutt, og til Molde 2 timer og 35 minutt. Togtilbudet gjør det i tillegg enklere å reise til Trondheim uten bruk av bil.

Også fylkeskommunene skal under lupen under arbeidet med kommunereformen. I følge Stortingsmelding nr 14 (2014-2015) «Kommunereformen - nye oppgaver til større kommuner» er det regjeringens mål å gjennomføre kommunereformen og endringer i regionalt folkevalgt nivå samtidig. Etter planen skal fylkeskommunene vurdere sammenslåingsalternativer med nabofylkene på tilsvarende vis som kommunene, og de skal fatte vedtak høsten 2016. Regjeringen sin lovproposisjon våren 2017 vil både omfatte nye kommunale oppgaver, ny kommunestruktur og ny fylkeskommunal struktur. Hvilke endringer dette kan avstedkomme for den fylkeskommunale inndelingen i Midt-Norge er det for tidlig å spekulere om. Men det er langt fra gitt at Sør-Trøndelag vil bestå som eget fylke om 5 år. Dette tilsier at man skal være noe forsiktig med å legge for stor vekt på dagens fylkeskommunale grenser.

Fylkesmannen

Fylkesmannsembetet følger den fylkeskommunale inndelingen. Fylkesmannens oppfølgingsansvar for kommunene og rollen som sektormyndighet medfører en del reisevirksomhet. Vurderingene rundt avstandsulemper blir tilsvarende som for fylkeskommunen.

Hesledistrikt

Alle de 4 kommunene ligger inn under Helse Midt-Norge sitt ansvarsområde. Under dette regionale foretaket ligger bl.a. Møre og Romsdal HF, - hvor Sunndal inngår, og St. Olavs hospital HF, som Oppdal, Rennebu og Midtre Gauldal sokner til. Disse kommunene har Orkdal som lokalsykehus, men med en fleksibel samordning av akuttpasienter mot St. Olavs Hospital i Trondheim. Innbyggerne i Sunndal vil bli knyttet til det nye lokalsykehuset på Hjelset ved Molde. Fra Oppdal sentrum er det 25 minutter lengre kjøretid til Hjelset enn til Orkanger, og 20 minutt lengre enn til Trondheim. For akuttpasienter kan reisetiden til lokalsykehuset være av avgjørende betydning for liv og helse. Det er imidlertid ikke gitt at kommunegrensene for all fremtid skal skape barrierer mot det nærmeste sykehuset.

Organiseringen av helse-Norge er langt fra statisk. Det grunnleggende LEON-prinsippet, - som sier at problemer skal løses på laveste effektive omsorgsnivå i helsevesenet, - tilsier at det vil skje endringer i organisasjon og lokalisering etter hvert som teknologi, kompetanse og infrastruktur utvikler seg. I et langsiktig perspektiv skal man derfor være noe forsiktig med å dra slutninger ut fra dagens sykehusknytning.

Politidistrikt

I følge politireformen skal Norge organiseres i 12 i stedet for 27 politidistrikt. Innen hvert politidistrikt finnes flere politistasjoner og lensmannskontorer. De to trøndelagsfylkene blir slått sammen til ett politidistrikt, og det samme blir de to nåværende politidistriktene i Møre og Romsdal. Sunndal og Oppdal vil dermed sortere under ulike politidistrikt.

Alle de 4 kommunene har lensmannskontor og er egne lensmannsdistrikt. Oppdal, Rennebu og Midtre Gauldal inngår i «fjellregion 3», et vaktidistrikt som også omfatter Røros og Holtålen. I politireformen legges det føringer for å redusere antall lensmannsdistrikt, noe som kanskje kan bety at de tre kommunene vil få samme lensmann.

Kommunereformen – delutredning 1

Interkommunale samarbeid

I 2013 ble det gjennomført en undersøkelse om antallet samarbeidsordninger hos kommuner i Sør-Trøndelag. Antallet var 53 for kommunen som hadde flest (Rissa), og 25 for de som hadde færrest. Sammen med Melhus var Oppdal den kommunen som hadde færrest interkommunale samarbeidsordninger. For Rennebu var det oppgitt 30, og for Midtre Gauldal 27. Vi har ikke tilsvarende data for Sunndal, men det generelle inntrykket er at de ikke inngår i spesielt mange samarbeidsordninger. Oppdal er den eneste kommunen i Sør-Trøndelag som står utenfor medlemskap i et fast regionråd. Kommunen deltar heller ikke i noe formalisert samarbeid i forhold til samhandlingsreformen. I rapporten «samarbeidstrender og utfordringsbilde i Sør-Trøndelag» (NIVI-rapport 2013:2), forklares Oppdal sitt lave omfang av kommunesamarbeid slik:

Mye av dette kan forklares med en sterk lokal selvstendighetskultur, høy kompetanse og utviklingskraft i egen kommuneorganisasjon og ikke minst kommunens geografiske plassering som grensekommune mellom flere fylker og landsdeler.

Kommunale samarbeidsordninger der Oppdal inngår sammen med de 3 andre kommunene.

	Midtre			
	Rennebu	Gauldal	Sunndal	
110-alarmsentral	X	X		Sammen med alle andre kommuner i fylket
Arbeidsgiverkontroll	X	X		Til sammen 18 kommuner i Nord- og Sør-Trøndelag
Barnevernstjeneste	X			Vertskommunesamarbeid mellom de to kommunene
Brann- og redningstjeneste	X			Sammen med 5 andre kommuner i TBRT IKS
Dovrefjell nasjonalparkstyre			X	Sammen med 6 andre kommuner og 4 fylkeskommuner
Feiertjenester	X			Sammen med 5 andre kommuner i TBRT IKS
Interkommunalt arkiv		X		+ de fleste andre kommunene i Nord- og Sør-Trøndelag
Innkjøpsordning	X	X		Knyttet til fylkeskommunens innkjøpsordning
IUA Trøndelag	X	X		Sammen med andre kommuner i fylket
Jordmortjeneste	X			Vertskommunesamarbeid mellom de to kommunene
Kontrollutvalg Fjell IKS	X	X		I tillegg Holtålen, Røros, Os, Tolga og Folldal
Krisesenteret Orkdal og omegn	X	X		I tillegg 13 andre kommuner i fylket
Legevaktsentral	X	X		I tillegg 17 andre kommuner
Nasjonalparken næringshage AS	X			Eies sammen med fylkeskommunen og bedrifter
NIR AS			X	I tillegg 8 kommuner på Nordmøre
Plankontor	X			§ 27-samarbeid mellom de to kommunene
Revisjon Fjell IKS	X	X		I tillegg Holtålen, Røros, Os, Tolga, Folldal og Alvdal
Rosenvik AS	X			Arbeidsmarkedsbedrift
Senter mot incest	X	X		Alle kommuner i fylket bortsett fra Meldal + Rindal
Skatteoppkrever			X	Felles skatteoppkrever mellom de to kommunene
Sosialkontor	X			Vertskommunesamarbeid mellom de to kommunene
TrønderEnergi AS	X	X		Eierskap sammen med flere andre kommuner

Oppdal har 4 bilaterale samarbeid med Rennebu, 1 med Sunndal og ingen med Midtre Gauldal. Av ordninger som også omfatter andre kommuner er det også mest samkvem med Rennebu. Fylkesgrensene medfører at Oppdal inngår i få flerkommunale ordninger hvor Sunndal er med.

I NIVI-rapport 2013:2 heter det:

Ut fra etablert samarbeidsmønster og geografisk plassering er det neppe tvil om at Oppdal og Rennebu hører nært sammen. Kommunene har til sammen et betydelig befolkningsgrunnlag som kan danne grunnlag for et utvidet samarbeid om både velferdstjenester og utviklingsoppgaver. Både geografiske og forvaltningsmessige hensyn kan tale for en fastere og mer formalisert samarbeidsregion i denne delen av fylket.

Kommunereformen – delutredning 1

I rapporten ble fylket delt opp i subregioner for tjenestesamarbeid. På basis av de etablerte samarbeidsordningene ble Oppdal-/Renneburegionen angitt som en subregion.

Samlet vurdering i forhold til organisering av forvaltningen

Kommunereformen vil ikke resultere i at kommunesamarbeid opphører. Selv om kommunene får større folketall, vil det innen en del områder være hensiktsmessig å løse oppgavene på tvers av kommunegrensene. To-kommunesamarbeidet med Rennebu innenfor barnevern, jordmortjeneste og sosialkontortjeneste er primært etablert på bakgrunn av Rennebu sine behov. Plankontorsamarbeidet med Rennebu og skatteoppkreversamarbeidet med Sunndal har i større grad et gjensidig utgangspunkt.

Fylkesgrensene fremstår som en terskel mot sammenslåing med Sunndal fordi de har utgjort en ytre begrensning for hvordan forvaltningen har blitt organisert. Sammenslåing over fylkesgrensene vil få større konsekvenser enn innad i et fylke. Det må tas stilling til fylkestilhørighet, og det vil kunne oppstå ulemper i forhold til organiseringen av videregående opplæring, sykehus tjenester og polititjenester.

På poengskalaen 1-6 har de 4 alternativene blitt vurdert slik på kriteriet for organisering av forvaltningen:

Alternativ	Poeng
Alternativ 1: Oppdal - Rennebu	5
Alternativ 2: Oppdal – Rennebu – Midtre Gauldal	4
Alternativ 3: Oppdal - Sunndal	2
Alternativ 4: Oppdal alene	4

8. Pendlingsfrekvens

Pendlingsfrekvensen blir ansett som en treffsikker indikator for hvordan kommunegrensene bør trekkes dersom innbyggerne skal få samme bosteds- og arbeidskommune.

Kilde: Kommunereformen.no/SSB

Bostedskommune	Arbeidstakere	Pendlere	Herav som pendler til			
			Oppdal	Rennebu	Sunndal	Midtre Gauldal
Oppdal	3 493	563		71	32	24
Rennebu	1 328	436	132			56
Sunndal	3 466	458	< 27			
Midtre Gauldal	3 436	981	15	64		

Bostedskommune	Andel av arbeidstakerne som pendler				
	Totalt	Til Oppdal	Til Rennebu	Til Sunndal	Til Midtre Gauldal
Oppdal	16,1 %		2,0 %	0,9 %	0,7 %
Rennebu	32,8 %	9,9 %			4,2 %
Sunndal	13,2 %	< 0,8 %			
Midtre Gauldal	28,6 %	0,4 %	1,9 %		

Kommunereformen – delutredning 1

Utpendling. Kommunevis rangering etter antall arbeidstakere. Kilde: Kommunereformen.no/SSB

Bostedskommune	Arbeidskommune (antall arbeidstakere)				
	Oppdal	Trondheim (159)	Oslo (76)	Rennebu (71)	Sunnal (32)
Rennebu	Oppdal (132)	Trondheim (107)	Midtre Gauldal (56)	Meldal (36)	Oslo (26)
Sunnal	Molde (72)	Oslo (60)	Trondheim (41)	Neset (30)	Kristiansund (27)
Midtre Gauldal	Trondheim (455)	Melhus (172)	Rennebu (64)	Røros (59)	Oslo (43)

Pendlingsfrekvensen er langt fra statistisk, og arbeidsmarkedet er i løpende endring. Dataene som benyttes er de siste tilgjengelige. De må betraktes som et øyeblikksbilde over arbeidsmarkedet, og dataene bør ikke brukes til noe mer enn en indikasjon for en funksjonell kommuneinndeling.

I Oppdal er det en relativt lav andel av arbeidstakerne som pendler ut av kommunen. Det er flere som pendler til Oslo og Trondheim enn til de 3 aktuelle kommunene. I Sunndal er det enda færre som pendler ut av kommunen, og Oppdal er ikke av de 5 viktigste kommunene som det pendles til. Rennebu og Midtre Gauldal har derimot en ganske stor andel som jobber utenfor kommunen. Med utpendling blant arbeidstakerne på 32,8 % i Rennebu og 28,6 % i Midtre Gauldal er det for disse to kommunene langt mer relevant å vektlegge pendlingsmønsteret enn for Oppdal og Sunndal. For Rennebu er Oppdal den viktigste utpendlingskommunen. Det er rundt 10 % av arbeidstakerne med bosted i Rennebu som jobber i Oppdal, noe som må betraktes som en relativt stor andel. Utpendlere fra Midtre Gauldal trekkes derimot nordover mot Trondheim og Melhus.

For å vurdere hvor betydningsfullt pendlingskriteriet er for valget av alternativ er det meningsfullt å se på hvor stor andel av den totale befolkningen og arbeidstakerne ved de ulike alternativene som får fordeler av å få samme bo- og arbeidskommune.

	Økt andel med samme bo- og arbeidskommune	
	Av befolkningen	Av arbeidstakere
Alt 1: Oppdal - Rennebu	2,2 %	4,2 %
Alt 2: Oppdal - Rennebu - Midtre Gauldal	2,3 %	4,4 %
Alt 3: Oppdal - Sunndal	< 0,4 %	< 0,8 %
Alt 4: Oppdal alene	0,0 %	0,0 %

Dersom Oppdal og Rennebu slås sammen vil 2,2 % av den samlede befolkningen og 4,2 % av arbeidstakerne gå fra å ha forskjellig bo- og arbeidskommune til å ha felles. Dette er marginalt mindre enn alternativet der også Midtre Gauldal er med i den nye kommunen. Andelen av befolkningen og av arbeidsstyrken som vil oppnå fordeler i arbeidssammenheng er uansett relativt lav. Mellom Oppdal og Sunndal er pendlingen så marginal at det gir svært liten effekt for arbeidsstyrken om kommunene slås sammen.

Statistisk Sentralbyrå har delt Norge inn i arbeidsmarkedsregioner (SSB-notat 2009/24) ut fra pendlingsstatistikk. Nordmøre er angitt som en egen arbeidsmarkedsregion. Alle kommunene i Sør-Trøndelag med unntak for Holtålen og Røros, men med tillegg av 4 tilgrensende kommuner i Nord-Trøndelag inngår i arbeidsmarkedsregionen «Trondheim». Norsk Institutt for by- og regionforskning har på sin side delt Norge inn i hele 160 bo- og arbeidsmarkedsregioner (NIBR-rapport 2002:20). Utgangspunktet for inndelingen var å finne geografiske områder med begrensede reiseavstander, der avgrensingene er knyttet til forholdet mellom bosted og arbeidssted gjennom en kombinert pendlings- og reiseavstandsmodell.

Kommunereformen – delutredning 1

Inndeling i bo- og arbeidsmarkedsregioner.

Bo- og arbeidsmarkedsregion	Kommuner som inngår i regionen
Sunddal	Sunddal
Oppdal/Rennebu	Oppdal og Rennebu
Trondheim	Trondheim, Malvik, Klæbu, Melhus, Skaun, Midtre Gauldal, Selbu, Leksvik, Stjørdal, Rissa

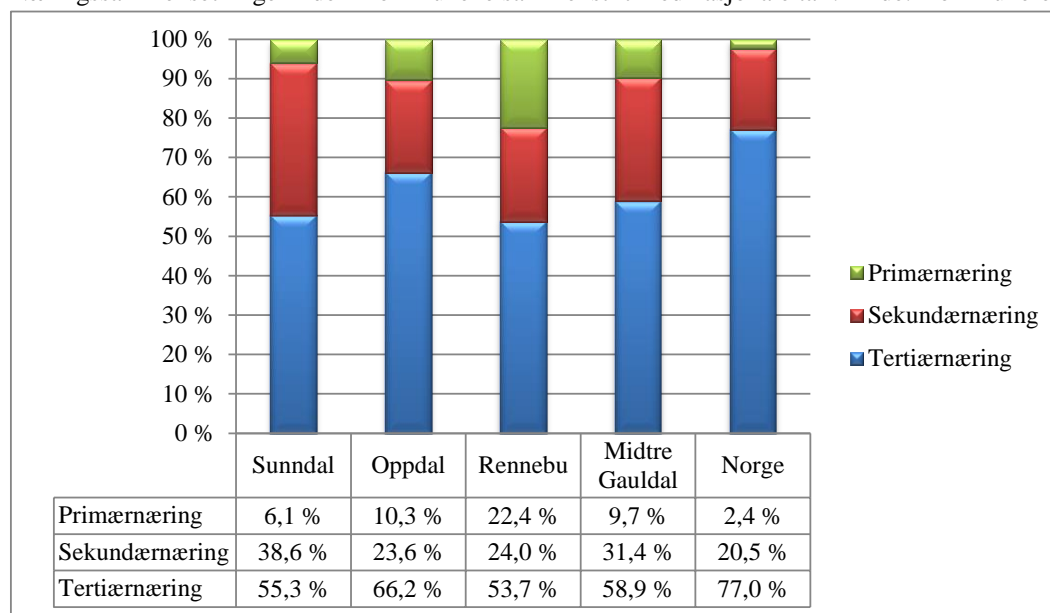
I forhold til pendlingsfrekvens innad i andre regioner er pendlingen mellom de 3 berørte kommunene lav. Få oppdaling vil i arbeidssammenheng få noen fordeler av en kommunesammenslåing. Dermed har dette kriteriet svak relevanse i totalvurderingen.

På poengskalaen 1-6 har de 4 alternativene blitt vurdert slik på kriteriet for pendlingsfrekvens:

Alternativ	Poeng
Alternativ 1: Oppdal - Rennebu	4
Alternativ 2: Oppdal – Rennebu – Midtre Gauldal	3
Alternativ 3: Oppdal - Sunddal	2
Alternativ 4: Oppdal alene	4

9. Næringsstruktur

Nærings sammensetningen i de 4 kommunene sammenstilt med nasjonale tall. Kilde: Kommunereformen.no

For å være en distriktskommune har Oppdal mange sysselsatte i de tjenesteytende næringene. I andre ytterender finner vi Sunndal med stort innslag av industriarbeidsplasser, og Rennebu med mange sysselsatte i landbruket. Av de 4 kommunene er det Oppdal og Midtre Gauldal som ligner mest på hverandre når det gjelder næringsstrukturen. Oppdal og Rennebu har relativt få industriarbeidsplasser sammenlignet med de to andre kommunene. I forhold til de nasjonale tallene har alle de 4 kommunene mange arbeidsplasser i primær- og sekundærnæringer, og få i de tjenesteytende tertiærnæringer. Men avvikene er ikke større enn hva som er normalt for distriktskommuner.

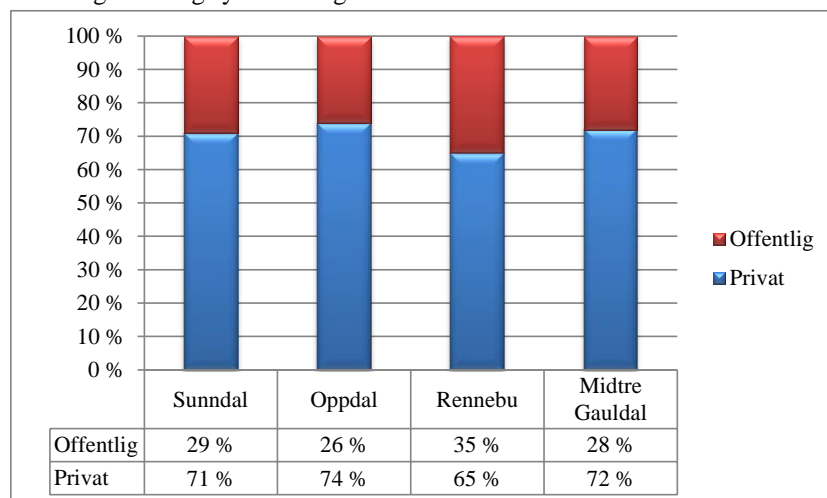
Kommunereformen – delutredning 1

Sysselsatte etter næring 4. kvartal 2013. Kilde: SSB

Hovednæring	Næringsgruppe	Sunddal	Oppdal	Rennebu	Midtre Gauldal
Primærnæring	Jordbruk, skogbruk og fiske	6,1 %	10,3 %	22,4 %	9,7 %
Sekundærnæring	Bergverksdrift og utvinning	0,0 %	1,8 %	0,0 %	0,0 %
	Industri	27,8 %	8,2 %	5,8 %	19,2 %
	Elektrisitet, vann og renovasjon	3,5 %	0,9 %	6,0 %	1,9 %
	Bygge- og anleggsvirksomhet	7,2 %	12,6 %	12,2 %	10,3 %
Tertiærnæring	Varehandel, reparasjon av motorvogner	9,9 %	16,2 %	7,2 %	10,1 %
	Transport og lagring	4,7 %	3,5 %	2,1 %	7,9 %
	Overnattings- og serveringsvirksomhet	2,1 %	6,8 %	2,5 %	1,0 %
	Informasjon og kommunikasjon	1,5 %	0,8 %	0,3 %	0,6 %
	Finansiering og forsikring	0,9 %	0,9 %	1,3 %	0,9 %
	Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	3,6 %	3,5 %	3,0 %	3,2 %
	Forretningsmessig tjenesteyting	2,4 %	1,5 %	1,8 %	4,4 %
	Off.adm., forsvar, sosialforsikring	2,6 %	3,5 %	4,7 %	4,0 %
	Undervisning	6,6 %	7,2 %	7,6 %	7,6 %
	Helse- og sosialtjenester	18,5 %	18,8 %	20,6 %	16,5 %
Personlig tjenesteyting	2,5 %	3,3 %	2,5 %	2,7 %	

De mer detaljerte tallene for nærings sammensetning viser at Oppdal har høy sysselsetting innen varehandel, overnattings- og serveringsvirksomhet og bergverksdrift sammenlignet med de andre kommunene.

Privat og offentlig sysselsetting. Prosentvise andeler. Kilde: Kommunereformen.no

Av de 4 kommunene er det Oppdal som har den største andelen av de sysselsatte innen privat sektor. Forskjellene mot Sunddal og Midtre Gauldal er ikke store, men i forhold til Rennebu er den markert.

Hva skal man søke etter når alternativene for fremtidig kommune rangeres? Likheter i næringsstrukturen, - slik at man rendyrker de særpregede trekkene, eller ulikheter slik at kommunen får flere ben å stå på? På dette punktet er anbefalingene fra ekspertutvalget klare. Kommunene bør streve etter et stort spenn av arbeidsplasser slik at man ikke rammes av den sårbarheten som kjennetegner en kommune med ensidig næringsstruktur. Ved siden av å forebygge sårbarhet vil dette gjøre kommunen mer attraktiv for jobbsøkere. Telemarksforskning (TF-notat nr 58/2012) har utviklet en *sårbarhetsindikator* basert på norske kommuners næringsmessige sårbarhet. Desto høyere indeksverdi desto mer sårbar. Indeksen er sammensatt av tre indikatorer: hjørnesteinsfaktoren, bransjespesialisering og arbeidsmarkedsintegrasjon. Kommuner med en stor hjørnesteinsbedrift, spesialisering rundt en enkeltbransje og lite pendling er svært utsatt for konjunktursvingninger.

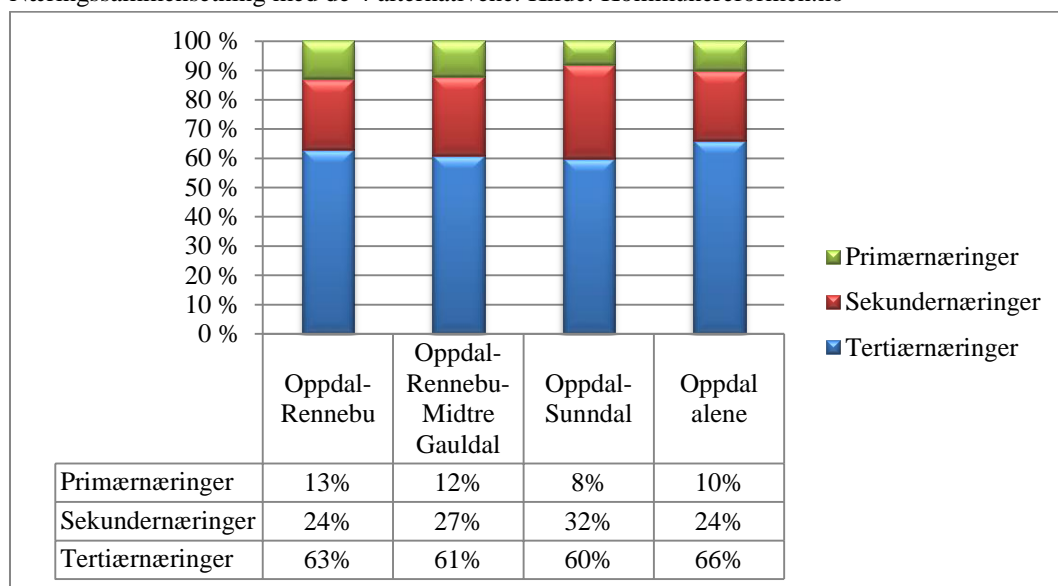
Kommunereformen – delutredning 1

Sårbarhetsindikator 2011. Kilde: Telemarksforskning/kommunereformen.no

	Sunndal	Oppdal	Rennebu	Midtre Gauldal
Hjørnesteinsfaktor	Svært sårbar	Solid	Solid	Middels
Bransjespesialisering	Svært sårbar	Sårbar	Svært sårbar	Middels
Arbeidsmarkedsintegrasjon	Svært sårbar	Svært sårbar	Middels	Sårbar
Sårbarhetsindeks	59,1	14,1	21,4	17,4

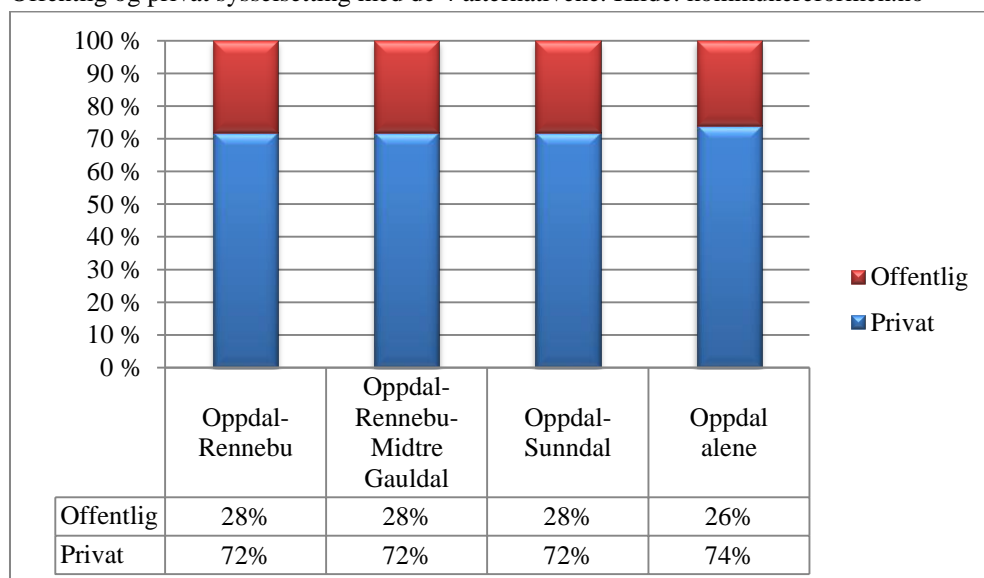
På grunn av lav pendlingsfrekvens og store avstander til alternativt arbeidsmarked blir Oppdal regnet som svært sårbar på kriteriet for arbeidsmarkedsintegrasjon, men blir likevel rangert som den minst sårbare av de 4 kommunene når totalindeksen summeres. Sunndal blir regnet som svært sårbar for alle kriterier.

Nærings sammensetning med de 4 alternativene. Kilde: Kommunereformen.no

For alle de 3 sammenslåingsalternativene vil man få en kommune hvor andelen arbeidsplasser innen tjenesteytende næringer blir noe lavere enn det Oppdal har i dag. Andelen industriarbeidsplasser vil øke markert ved sammenslåing med Sunndal, og landbruksandelen vil bli lavere. For begge de to alternativene nordover vil landbruksandelen øke.

Offentlig og privat sysselsetting med de 4 alternativene. Kilde: kommunereformen.no

Kommunereformen – delutredning 1

Alle de tre sammenslåingsalternativene vil gi identisk sammensetning av arbeidsplasser mellom privat og offentlig sektor. De vil gi en marginalt høyere andel av offentlige arbeidsplasser enn dersom Oppdal fortsetter som egen kommune.

På poengskalaen 1-6 har de 4 alternativene blitt vurdert slik på kriteriet for næringsstruktur:

Alternativ	Poeng
Alternativ 1: Oppdal - Rennebu	3
Alternativ 2: Oppdal – Rennebu – Midtre Gauldal	3
Alternativ 3: Oppdal - Sunndal	4
Alternativ 4: Oppdal alene	4

10. Naturlig kommunesenter

Et naturlig kommunesenter kan sies å ha følgende kjennetegn:

- Godt utbygde private og offentlige tilbud
- Klar befolkningsmessig dominans over andre tettsteder i kommunen
- Bebodd av en stor andel av kommunens innbyggere
- Geografisk plassering nær kommunens befolkningsmidtpunkt
- Kommunikasjonsmessig knutepunkt
- Lange avstander til nærmeste by

Oppdal sentrum tilfredsstillende alle disse kriteriene, og kan betraktes som et nærmest optimalt kommunesenter for dagens kommune.

Norsk institutt for by- og regionforskning har i rapporten «inndeling i senterstruktur, sentralitet og BA-regioner» (NIBR-rapport 2013:1) kartlagt variabler som er relevante for geografisk inndeling av senterstruktur. Herunder befolkning i tettsteder.

Kommunedata for befolkning i tettsteder. Kilde: NIBR-rapport 2013:1

	Befolkning i tettsteder		Befolkning i største tettsted	
	Pr 1. januar 2012	% av kommunens innbyggere	Pr 1. januar 2012	% av kommunens innbyggere
Oppdal	3 971	59 %	3 971	59 %
Rennebu	942	37 %	942	37 %
Sunndal	5 084	71 %	4 208	59 %
Midtre Gauldal	2 390	39 %	2 108	34 %

Etter NIBR sin gruppering har Oppdal kun ett tettsted. Befolkningen i Oppdal sentrum utgjorde i 2012 59 % av kommunens samlede innbyggertall. Dette er samme andelen som Sunndalsøra utgjorde av Sunndal sin befolkning. Befolkningen på Støren og Berkåk utgjør en atskillig mindre andel av de to andre kommunenes befolkning. I absolutte tall hadde Sunndalsøra drøyt 200 flere innbyggere enn Oppdal. Sprangene ned til Støren og deretter Berkåk var atskillig større.

I samme rapport har NIBR kartlagt antall tjenester i kommunene på basis av det sentrale bedrifts- og foretaksregisteret. Med dette kodeverket kan en kommune ha maksimalt 100 tilgjengelige tjenester. En tjeneste blir regnet som tilgjengelig for innbyggerne hvis det finnes en bedrift som tilbyr tjenesten lokalisert til kommunen. Det differensieres ikke på antall bedrifter, - en tjeneste er tilgjengelig dersom den har minst én tilbyder.

Kommunereformen – delutredning 1

Antall tilgjengelige tjenester i kommunen i 2012. Kilde: NIBR-rapport 2013:1

Oppdal	77
Rennebu	49
Sunndal	74
Midtre Gauldal	71

Oppdal er den av de 4 kommunene som har flest tilgjengelige tjenester. Sprangene ned til Sunndal og deretter til Midtre Gauldal er ikke så store, men i forhold til Rennebu er forskjellene betydelige.

I NIBR-rapporten er det også kartlagt hvor godt det offentlige apparatet er utbygd i kommunene. Ettersom kommunale tjenester er obligatoriske er det kun sett på lokaliseringen av statlige, fylkeskommunale og interkommunale institusjoner. På dette grunnlaget er det dannet en indeks, hvor indeksverdien øker med økende lokalisering av offentlige institusjoner.

Indeks for offentlige institusjoner i kommunen i 2012. Kilde: NIBR-rapport 2013: 1

Oppdal	15
Rennebu	5
Sunndal	8
Midtre Gauldal	9

Indeksen indikerer at Oppdal har et bredere utbygd offentlig apparat enn de andre kommunene, og at forskjellene ned til Midtre Gauldal og deretter Sunndal er markerte. Rennebu er den av de fire kommunene som har svakest utbyggingsgrad. I Sør-Trøndelag var det 4 kommuner som kom ut med høyere indeksverdi enn Oppdal: Trondheim, Orkdal, Røros og Melhus.

Dataene som er gjennomgått skal tjene til å kunne besvare følgende spørsmål: «*vil man for de fire alternativene til ny kommune få et naturlig kommunesenter?*» For å besvare dette må man i tillegg til befolknings- og tjenestetetningde også legge vekt på om tettstedene vil ligge nær den nye kommunens befolkningsmidtpunkt, slik at avstandsurempene blir likelig fordelt. For alternativet Oppdal-Sunndal er ikke dette tilfellet hverken for Sunndalsøra eller Oppdal sentrum. Det geografiske midtpunktet for alternativet Oppdal-Rennebu-Midtre Gauldal ligger nær Berkåk. Men både befolkningsgrunnlag og tjenestetilgjengelighet tilsier at Berkåk ikke fremstår som noe naturlig kommunesenter for en sammenslått kommune. Støren ligger for nært til Trondheim til å ha et stort potensial som regionsenter. Avstanden til Oppdal sentrum vil bli så lang for store deler av den nye kommunens innbyggere at heller ikke dette fremstår som et naturlig sentrum for de tre kommunene.

På poengskalaen 1-6 har de 4 alternativene blitt vurdert slik på kriteriet for naturlig kommunesenter:

Alternativ	Poeng
Alternativ 1: Oppdal - Rennebu	5
Alternativ 2: Oppdal – Rennebu – Midtre Gauldal	2
Alternativ 3: Oppdal - Sunndal	2
Alternativ 4: Oppdal alene	6

Kilder:

Kriterier for god kommunestruktur. Ekspertutvalgets 1. delrapport av mars 2014

Kriterier for god kommunestruktur. Ekspertutvalgets sluttrapport av desember 2014

Stortingsmelding nr 14 (20104-2015): Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner

Utredningsverktøyet NY KOMMUNE. www.kommunereformen.no

Statistisk Sentralbyrå. Kommunevise befolkningsframskrivinger. www.ssb.no/befolkning

Statistisk Sentralbyrå. Sysselsetting etter næring, kommunevis 4. kvartal 2013. www.ssb.no/arbeid-og-lonn

Vegvesenets ruteplanlegger. www.visveg.vegvesen.no

NIVI Analyse. NIVI-rapport 2013:2 Samarbeidstrender og utfordringsbilde i Sør-Trøndelag

Norsk Institutt for by- og regionforskning. NIBR-rapport 2002:20. Inndeling i bo- og arbeidsmarkedsregioner.

Norsk Institutt for by- og regionforskning. NIBR-rapport 2013:1. Inndeling i senterstruktur, sentralitet og BA-regioner

Statistisk sentralbyrå. SSB-notat 2009/24. Inndeling av Norge i arbeidsmarkedsregioner

Telemarksforskning. TF-notat nr 58/2012. Sårbare og robuste regioner